

Wstęp

We współczesnych badaniach nad językowo-kulturowym obrazem świata, prowadzonych z perspektywy etnolingwistyki kognitywnej, coraz częściej uwzględnia się aspekt diachroniczny opisywanych zjawisk. Odniesienie do przeszłości nie tylko pozwala na pełniejsze odtworzenie dzisiejszego rozumienia wybranych pojęć, lecz także może stać się podstawą złożonej rekonstrukcji różnych sposobów językowego ujmowania świata w ciągu wieków.

Roli i miejscu diachronii w badaniach językowo-kulturowego obrazu świata poświęcamy kolejny, 27 tom czasopisma „Język a Kultura”, który otwiera artykuł Piotra Lewińskiego *Co o obrazie świata mówi nam gramatyka?* Autor wychodzi z założenia, że utrwalone w języku, niekiedy trudne do wyjaśnienia na płaszczyźnie synchronicznej, formy gramatyczne są istotnym źródłem wiedzy na temat sposobu postrzegania świata przez daną społeczność.

W drugim tekście z kolei Piotr Zbróg przedstawia zapoczątkowany w XVI wieku wstępny etap procesu kształtowania się reprezentacji społecznej zapożyczeń. Autor, wykorzystując jako podstawę teoretyczną i metodologiczną opisu teorię reprezentacji społecznych Serge’a Moscoviciego, rekonstruuje sposoby postrzegania zapożyczeń w wymiarze deskryptywnym i afektywnym. Przyjęta perspektywa oglądu pozwala na ukazanie sądów i opinii na temat wyrazów obcych i odtworzenie ich obrazu w ówczesnej przestrzeni komunikacyjnej.

Krystyna Data natomiast zwraca uwagę na rolę środków leksykalnych w realizowaniu funkcji perswazyjnej w prozatorskich utworach Jana Kochanowskiego. Jej zdaniem w analizowanych tekstach można mówić o funkcji perswazyjnej już na poziomie wyboru formy wypowiedzi i gatunku tekstu, co świadczy o kunszcie retorycznym Jana z Czarnolasu.

Następna grupa tekstów zamieszczonych w przedstawianym tomie dotyczy badań nad elementami dyskursywnego obrazu świata. Małgorzata Dawidziak-Kładoczna analizuje przejawy *sacrum* w stylu prawnouzędowym na przykładzie dokumentów sejmików ziemskich doby średniopolskiej. Według autorki obecne w dawnych aktach prawnych odwołania do Boga wyrażają światopogląd ówczesnego człowieka i są przykładem formuł typowych dla średniopolskiej komunikacji urzędowej. Jerzy Biniewicz natomiast, porównując dwa osiemnastowieczne wykłady geometrii (dotyczące procedury pomiarów terenu), wskazuje na odmienne sposoby przekazu określonych treści naukowych w zależności od

możliwości percepcyjnych odbiorcy, a także na istniejącą zależność pomiędzy postulowaną wizją świata a punktem widzenia uczestnika dyskursu edukacyjnego.

Kilka kolejnych tekstów stanowi podsumowanie badań prowadzonych z perspektywy diachronicznej nad językowymi wyobrażeniami różnych obiektów i pojęć. Językowemu obrazowi *głosu* poświęca swój artykuł Magdalena Majdak, która opisuje sposoby ujmowania czynności wydawania głosu przez człowieka na przestrzeni wieków.

Daria Prokop natomiast zajmuje się obrazem *orientu* w języku i kulturze polskiej. Autorka skupia się na badaniu znaczenia, występowania i sposobu użycia leksemu *orient* oraz jego derywatów, odwołując się do Narodowego Korpusu Języka Polskiego, definicji słownikowych i encyklopedycznych oraz tekstów funkcjonujących we współczesnej przestrzeni publicznej, reprezentowanej przez tak zwane stare i nowe media.

Geneza i ewolucja *humoru* jest przedmiotem zainteresowania Agnieszki Libury, która omawia trzy główne koncepcje tego pojęcia: psychoanalityczną, kognitywno-perceptualną i socj behawioralną. Prezentacja ewolucyjnych funkcji przypisywanych *humorowi* stanowi dla autorki podstawę do odtworzenia tematów pierwszych żartów, z których śmiali się nasi przodkowie.

Próby rekonstrukcji językowego obrazu *ewangelizacji* podejmuje się z kolei Joanna Kulwicka-Kamińska, która stara się odpowiedzieć na pytanie o strukturę kognitywną tego pojęcia w Biblii, Katechizmie Kościoła Katolickiego oraz w wybranych tekstach związanych z nurtem tak zwanej *nowej ewangelizacji*. Autorka formułuje interesujący wniosek o zmianie zakresu semantycznego pojęcia *ewangelizacji*, do której doszło w ciągu ostatnich 20 lat w wypowiedziach ewangelizatorów Kościoła katolickiego.

O doświadczeniu i językowej konceptualizacji totalitaryzmu i propagandy w okresie drugiej wojny światowej mówią dwa kolejne teksty autorstwa Marcina Poprawy. Tekst pierwszy dotyczy sposobu obrazowania rzeczywistości totalitarnej w okresie okupacji na terenie tak zwanego Generalnego Gubernatorstwa w prasie konspiracyjnej (podziemnej). W tekście drugim natomiast autor odtwarza na podstawie dzienników (diariuszy) i kronik wojennych obraz komunikacji masowej i mechanizmy propagandy, którą posługiwały się władze okupacyjne.

Ostatnia grupa artykułów zamieszczonych w omawianym tomie wiąże się z aspektem diachronicznym badań nad językowym obrazem świata w odniesieniu do różnych języków i kultur. O historii i funkcjonowaniu konceptu *młodzież* w języku rosyjskim i chińskim jako specyficznej konstrukcji mentalnej piszą Alla Kozhinowa i Wang Wenjuan. Na związek polskiej frazeologii potocznej z rosyjską gwarą staroobrzedowców zwraca z kolei uwagę Magdalena Grupa-Dolińska. Anna Cegiełka natomiast, zajmując się porównaniem obrazu kobiety w przysłowiacz angielskich i polskich, dochodzi do wniosku, że oba są do siebie podobne i raczej negatywne.

O specyficznym obrazie Wilna w idiolekcie felietonisty Czesława Jankowskiego jako przykładzie nowoczesnego sposobu myślenia o mieście pisze Kinga Geben. Wizję miasta, zdaniem autorki, współtworzą jego profile — przestrzenny, społeczny i kulturowy.

Zamykający prezentowany tom artykuł Anny Burzyńskiej-Kamienieckiej i Jana Kamienieckiego zawiera analizę konceptualizacji pojęcia DOMU w starożytności. Autorzy dokonują podmiotowej rekonstrukcji łacińskiego językowo-kulturowego obrazu DOMU jako fragmentu „rzymskiego” obrazu świata, wykorzystując w tym celu dane systemowe i tekstowe zgodnie z założeniami etnolingwistyki kognitywnej.

Anna Burzyńska-Kamieniecka